

והיינו, שזוהי המשכה מבחי' שלמעלה מעלה מהעולם — בחי' "בי נשבעתי"²⁴⁷, וכדברי הגמרא במסכת שבועות²⁴⁸ בנוגע לגודל מעלת השבועה, "שכל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא", ומשם הרי זה נמשך עד ל"הליכות עולם", החל מהעולם כפי שהוא בתורה, ועד לעולם כפשוטו, עזה"ז התחתון, על מנת לעשות ממנו דירה לו יתברך.

* * *

 (248) לט, א.

 (247) וירא כב, טז. ישעי' מה, כג.

לעילוי נשמת

הרה"ת ר' מנחם מענדל ע"ה
בהרה"ח הרה"ת חיים שאול ע"ה

ברוק

נלביע י"ג כסלו, ה'תשס"ו

ת. נ. צ. ב. ה.

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שיחות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוק"לה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן
מליובאוויטש

י"ט כסלו ה'תשכ"ב

בלתי מוגה

חלק ד — יו"ל לש"פ וישב, כ"ג כסלו, ה'תשס"ו

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים ושש לבריאה

מאה ושלוש שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

— "הוי" עוז לעמו יתן הוי' יברך את עמו בשלום", ובענין דק"ש שבהתחלת הש"ס — "הוי' אלקינו הוי' אחד", והכפל שבענין העולמות (בסיום הש"ס בגמרא — "שחו גבעות עולם הליכות עולם לו").

ונקודת הענין — שישנו שם הוי' דלעילא שנמשך בעלמא דאתכסייא, עולם הבא, וישנו שם הוי' דלתתא שנמשך בעלמא דאתגלייא, עולם הזה,

והמשכה זו נעשית ע"י העבודה דק"ש שכוללת את כל המצוות כולם (כמובן מדברי המשנה²⁴²: "למה קדמה פרשת שמע לזה" אם שמוע, כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואח"כ מקבל עליו עול מצות"), שע"ז ממשיכים הן "הוי' אלקינו" והן "הוי' אחד",

והכח לזה הוא עי"ז ש"הוי' עוז לעמו יתן", שהו"ע התורה, היינו, שבכל מקום הולך יהודי עם התורה, ועי"ז "הוי' יברך את עמו בשלום", וע"י ברכתו של הקב"ה פועל יהודי שלום בכל מקום, מלמעלה למטה ומלמטה למעלה.

ועד"ז בסיום והתחלת התניא:

בסיום התניא (באגה"ק) מדובר אודות ענין השבת, וידוע שיש בו שני ענינים: (א) "ויכולו השמים והארץ גו"י"²⁴³, שהו"ע העלי' מלמטה למעלה, (ב) "וקראת לשבת עונג"²⁴⁴, שהו"ע המשכת התענוג מלמעלה למטה. וכפי שמסיים בתניא שיש בשבת בחי' זכור (מלמעלה למטה²⁴⁵), ובחי' שמור (מלמטה למעלה²⁴⁵), שהם שני הקוין ד"סור מרע ועשה טוב", כפי שמתאחדים יחד באופן של שלום.

ועד"ז בהתחלת התניא — "משביעין אותו ואל תהי רשע"⁷⁴, שיש בזה שני הקוין: "תהי צדיק" — "עשה טוב", "ואל תהי רשע" — "סור מרע".

והנתינת כח על זה היא עי"ז ש"משביעין אותו", כמבואר בארוכה בכמה מאמרים²⁴⁶ שכשם שהשבועה נותנת כחות נוספים שיוכלו לעמוד בכל הנסיונות, כך גם הענין ד"משביעין אותו" הוא המשכת תוספת כח ממקור ועצם הנשמה כדי שיוכל לקיים את השבועה "תהי צדיק ואל תהי רשע",

(242) ברכות רפ"ב (יג, א). ובכ"מ.
 (243) בראשית ב, א. (246) ראה "מ"מ, הגהות והערות קצרות"
 (244) ישעי' נח, יג. "בלקוטי פירושים" שם (ס"ע יט ואילך).
 (245) ראה תו"א יתרו עא, סע"ג ואילך. וש"נ.

פתח דבר

לקראת ש"פ וישב, כ"ג כסלו, הננו מוציאים לאור חלק רביעי מהשיחות שנאמרו בהתוועדות י"ט כסלו ה'תשכ"ב — הנחה בלתי מוגה (חלק ראשון י"ל לש"פ תולדות, חלק שני לש"פ ויצא, חלק שלישי לש"פ וישלח, חלק האחרון י"ל אי"ה לש"פ מקץ).

*

ויה"ר שנוזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

טו"ב כסלו, ה'תשס"ו
 מאה ושלוש שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע
 ברוקלין, נ.י.

Published and Copyright 2005 by
Vaad HANOTOS BLAHAK

788 Eastern Parkway Suite #408
 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610 • Fax. (718) 778-5776

E-mail: info@lahak.org

Internet: http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inoyonei Chinuch, Inc.

5766 • 2005

Printed in the United States of America

נדפס בדפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

סדר ועימוד בתכנת "תג". הפצה בארצות-הברית: (718) 735-4585

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

דפוס "ועד הנחות בלה"ק"

Tel. (718) 604-2610 Fax. (718) 778-5776

אך ישנו ענין נעלה יותר — פשיטות העצמות, ששם לא שייך קס"ד על ענין של שניות כו'.

וענין זה לוקחים ע"י עשי' בפועל דוקא, שזוהי המעלה ד"קורין את שמע", בדיבור, "עקימת שפתיו הוי מעשה", לגבי המצוה "ליחדו" שבמחשבה.

לט. וזוהי גם מעלת ההלכות שבתורה — "כל השונה הלכות כו'":

יש חלקים בתורה שענינם הוא הבנה והשגה, כמו השקו"ט ופלפולא דאורייתא, וכמו"כ יש חלק בתורה הנקרא אגדה של תורה, אגדה מלשון המשכה, שמושכת את הלב²³⁷; ולעומת זאת ישנו חלק ההלכה שבתורה, הלכות פסוקות בנוגע למעשה בפועל — הלכה יבשה ("א טרוקענע הלכה"), ללא פלפול בהבנה והשגה, וללא משיכת הלב כמו בלימוד האגדה.

אך דוקא בהלכות התורה — הלכות פסוקות, כמו "הלכה למשה מסיני" (כמובא בפירוש רש"י) שלא שייך בה מחלוקת²³⁸, ענין של שניות ופירוד כו' — מתגלה הרצון הפשוט שלמעלה, כמבואר בארוכה באגה"ק²³⁹.

ולכן, דוקא "השונה הלכות", הלכות פסוקות שאין בהם הבנה והשגה כמו בפלפולא דאורייתא, ולא משיכת הלב כמו באגדה שבתורה, ודוקא כאשר "שונה הלכות בכל יום", ללא נפק"מ אם הוא יום חול או שבת ויו"ט, אזי "מובטח לו שהוא בן עולם הבא", היינו, שמקבל לא רק את העולם הראשון ("שחו גבעות עולם"), אלא גם את העולם השני ("הליכות עולם לו"), ע"ד המדובר לעיל (בהמאמר²⁴⁰) בפירוש הכתוב²⁴¹ "ברוך הוי' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם", שמקבל את כל העולמות.

מ. ויש להוסיף ולקשר סיום והתחלת הש"ס עם סיום והתחלת ספר התניא:

כללות הקישור של סיום הש"ס במשנה ובגמרא והתחלת הש"ס הוא — שיש בהם ענינים כפולים: הכפל דשם הוי' (בסיום הש"ס במשנה

לא. מנהג ישראל — ש"תורה הוא¹⁷⁰, ובפרט מנהג הקשור עם תורה — שבחלוקת הש"ס אומרים דבר-תורה ("עטלעכע ווערטער"), לכל-הפחות מעין "הדרן", בנוגע לסיום ובנוגע להתחלה:

סיום הש"ס בגמרא הוא: "תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא, שנאמר¹⁷¹ הליכות עולם לו, אל תקרי הליכות אלא הלכות".

כלומר: הפירוש הפשוט בפסוק "הליכות עולם לו" הוא שהנהגת העולם שייכת להקב"ה שמנהיג את העולם כרצונו¹⁷². אך על זה באה הדרשה דתנא דבי אליהו, "אל תקרי הליכות אלא הלכות" (למ"ד בקמ"ץ), היינו, שקאי על "השונה הלכות", שע"ז נעשה "עולם הבא" לו, ש"מובטח לו שהוא בן עולם הבא".

וצריך להבין:

ידוע הכלל שמביא השל"ה (בחלק תושבע"פ¹⁷³) בנוגע לדרשת "אל תקרי", שדרשה זו נדרשת בא' משני האופנים: (א) כאשר יש קושיא בפסוק שמכרחת לשנות את אופן הקריאה, (ב) כאשר תוכן הדרש ידוע בלאה"כ ע"פ הקבלה איש מפי איש, ורק לתועלת הזכרון דרשו זאת על הפסוק, בתורת אסמכתא.

ובנדו"ד: כיון שלא מצינו קבלה שדוקא ע"י לימוד הלכות בכל יום (הלכות דוקא, ולא חלק האגדה וכיו"ב, ובכל יום דוקא, ולא שילמד ב' הלכות ביום זה וידלג יום אחר) מובטח לאדם שהוא בן עולם הבא, עכצ"ל, שדרשה זו אכן נלמדת מהפסוק "הליכות עולם לו", "אל תקרי הליכות אלא הלכות".

237 ראה שבת פז, סע"א. וש"נ. מכילתא

וש"נ.

239 סכ"ט.

240 פ"ד (לעיל ע' ואילך).

241 תהלים קו, מח.

סתצ"ד סט"ז. ועוד.

171 חבוקק ג, ו.

172 ראה פרש"י ומצו"ד עה"פ.

173 תג, סע"א.

170 ראה תוד"ה נפסל — מנחות כ, ב.

מהרי"ל — הובא ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד.

מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז

אור"ח סוסק"פ. סתל"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד.

ואינו מובן: מהו ההכרח בפסוק לשנות הן את הפירוש והן את הניקוד?

יש מפרשים¹⁷⁴, שהקושי בפסוק הוא שהלשון "הליכות" אינו נופל על העולם, אלא על האדם, שהוא מהלך, ולכן יש לשנות את משמעות הפסוק. אבל, גם כאשר נפרש תיבת "הליכות" על האדם, אין הכרח לפרש שהכוונה היא להליכה ממקום למקום, אלא אפשר לפרש גם מלשון הנהגה. והרי הפירוש ש"הליכות" היינו עניני הנהגות, שייך גם בנוגע לעולם, כמו בנוגע לאדם.

ויש לבאר ההכרח לדרשה "אל תקרי הליכות אלא הלכות" — ע"ד ביאור השל"ה¹⁷³ בדרשת חז"ל¹³² "אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר¹⁷⁵ וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך, אל תקרי בניך אלא בוניך", וז"ל:

"כי תיבת בניך מיותר, מאחר שאמר ברישא וכל בניך לימודי ה', די לו לומר וכל בניך לימודי ה' ורב שלומם, אלא אל תקרי כו'". ועד"ז בנדר"ד:

לשון הפסוק¹⁷¹ — שמצינו במדרשי חז"ל¹⁷⁶ שקאי על מתן-תורה — הוא: "עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים וגו' שחו גבעות עולם הליכות עולם לו". וכיון שכבר נאמר "שחו גבעות עולם", אין צורך לכפול תיבת ("הליכות) עולם (לו)", אלא די לומר "הליכותיו לו".

ועכצ"ל, שאין זה אותו עולם שאודותיו מדובר לפנינו: "שחו גבעות עולם" — קאי על עולם הזה, ואילו "הליכות עולם לו" — קאי על עולם הבא.

ובדרך ממילא משתנה גם הפירוש ד"הליכות עולם לו" — אל תקרי הליכות אלא הלכות" — כי, עולם הבא, להיותו עולם האמת ועולם שכולו טוב, הרי ההנהגות שלו אינם כמו ההנהגות של עוה"ז שתלויות בחוקי הטבע, ב"דינא דמלכותא דינא"², וכיו"ב, אלא הם תלויות בהלכות התורה.

174) ראה פי' הרי"ף לעין יעקב.

175) ישע"י נד, יג.

176) ראה ויק"ר פי"ג, ב. תנחומא יתרו ד.

וראה גם ע"ז ב, סע"ב.

ועפ"ז יש לפרש מ"ש "שחו גבעות עולם הליכות עולם לו" — ע"ד מארז"ל (ראה ע"ז

ג, א. זבחים קטז, א) שהעולם כולו ה' במצב של יראה ורעה (די גאנצע וועלט האָט זיך געטרייסלט) — "שחו גבעות עולם"; וכאשר ניתנה התורה אזי נקבעו "הליכות עולם".

בהשייכות לתומ"צ, כך, שגם מי שאינו שייך לענינים של מדריגות כו', תהי' לו שייכות לאיזה ענין של תומ"צ ויהדות.

וזהו גם מעלת ענין העשי' — "המעשה הוא העיקר"¹³¹, כמבואר בארוכה בספרי חקירה של חוקרי ישראל (בספר העיקרים²³² ובכ"מ), וכן הוא בפנימיות הענין, כמבואר בתורת החסידות הענין דעשי' לעילא²³³ — שע"י ענינים של עשי' מגיעים למטה מטה ביותר, כיון שיכולים לדרוש זאת מכל בני, שהרי הכל שייכים לזה.

כאשר מדובר אודות ענין של כוונה — ישנו מי שאינו מסוגל לכוין גם אם ירצה, כיון שאין לו במוחו את ה"כלים" הדרושים לכך; אבל בנוגע לעשי' בפועל — כיון שיש לו גוף בעל רמ"ח אברים ושס"ה גידים, ביכלתו לקיים כל רמ"ח מצוות עשה שכנגד רמ"ח אברים, ולהזהר בשמירת כל שס"ה מצוות לא תעשה שכנגד שס"ה גידים²³⁴; כל אחד מישראל יכול להניח תפילין, גם אם אינו מבין את פירוש המלות של ברכת התפילין, או אפילו אינו יודע את הכוונה שבמצוות תפילין.

כדי לקיים את המצוה "ליחדו" — צריך שתהי' איזו הבנה והשגה באלקות, לשלול ענין של שניות כו'. אמנם, גם קודם שיש לו שייכות להבנה והשגה, ברגע הראשון שנעשה מחוייב במצוות, צריך כבר לקרות את שמע, אף שעדיין לא הגיע להבנה והשגה שיוכל לקיים המצוה "ליחדו".

ולכן, אע"פ שבסדר ההשתלשלות מלמעלה למטה באה תחילה המחשבה ואח"כ בא הדיבור, מ"מ, התחלת הש"ס היא בהמצוה שבדיבור דוקא, "קורין את שמע", כיון שזהו ענין של עשי' בפועל, "עקימת שפתיו הוי מעשה"²³⁵, ששייך לכל אחד מישראל.

וזהו ענין עשי' לעילא, שעל ידו מגיעים למעלה יותר אפילו משם הוי' הא', "הוי' אלקינו", שזהו בחי' "אנכי" שלפני "הוי' אלקיך", "דלא אתרמיז בשום אות וקוצא כלל"²³⁶:

בהמצוה "ליחדו" — הרי יש קס"ד על ענין של שניות כו', ולכן יש צורך להבהיר ש"אלקה זה אחד הוא ואינו שנים כו'", ואין אחדות כאחדות ית'.

232) ראה מאמר ג' פ"ה. שם פכ"ה.

233) זהר ח"ג קח, רע"ב. ח"א קטו, א

(הובא בלקו"ת פינחס עח, ב).

234) ראה זח"א קע, ב.

235) סנהדרין סה, א. וש"נ.

236) ראה לקו"ת פינחס פ, ב. ובכ"מ.

אך הענין הוא — שתכלית הכוונה היא לפעול לא רק "בשחרית", במעמד ומצב של אור, שאז נקל יותר להגיע אל האמת, אלא שגם "בערבית", במעמד ומצב של חושך, יכריז יהודי "הוי" אלקינו הוי" אחד.

לח. ויש להוסיף ולבאר הטעם שהתחלת הש"ס היא במצות קריאת שמע:

ידוע מ"ש ר' ישעי' מטראני: ²²⁵ "ראשית חכמה יראת ה' ²²⁶, על כן ה' סדר רבותינו הקדושים להתחיל סדר המשנה ביחודו של הקב"ה כו".

אבל עדיין אינו מובן:

מלבד המצוה לקרות שמע בדיבור, ישנה גם המצוה שבמחשבה — "ליחדו", כמ"ש הרמב"ם בריש ה' יסודי התורה ²²⁷ ש"ידיעת דבר זה (ש"אלקה זה אחד הוא כו") מצות עשה שנאמר ה' אלקינו ה' אחד" (ומובן שחיוב המצוה אינו האמירה בדיבור, כי אם ידיעת הענין, "וידעת היום והשבות אל לבבך" ²²⁸, שזהו ענין שבמחשבה).

ומצד הסדר שמחשבה קודמת לדיבור — יש להקדים המצוה שבמחשבה, "ליחדו", לפני המצוה דקריאת שמע בדיבור.

ובפרט שבמצוה ק"ש שבדיבור גופא ישנו גם ענין המחשבה — שבזה חלוק הפסוק הראשון דק"ש [שזהו העיקר דק"ש, כדברי הגמרא ²²⁹ ששמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, זו ק"ש של ר' יהודה הנשיא, ש"בשעה שמעביר ידיו על פניו מקבל עליו עול מלכות שמים"] וברכה ראשונה דשמונה עשרה, ברכת אבות, מכל שאר התפלה כולה, שאם לא כיון לבו, לא יצא י"ח ²³⁰, והיינו, שמוכרח להיות גם ענין המחשבה.

וא"כ, נשאלת השאלה: מדוע התחלת הש"ס היא "מאימתי קורין את שמע", שזוהי המצוה שבדיבור דוקא, ולא המצוה שבמחשבה?

והביאור בזה:

אמרו רז"ל ²³¹ "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות", והיינו, שרצונו של הקב"ה לזכות את כל אחד מישראל

225 פסקי ריא"ז לברכות בתחלתם (הועתק גם בהגהה בהקדמת פיהמ"ש להרמב"ם). וראה גם מאירי בפתיחתו (קרוב לסופה) ובריש מס' ברכות.
226 תהלים קיא, יו"ד.
227 רס"א. וש"נ.
228 פסוקי דש"ס.
229 ראה שו"ע אדה"ז א"ח סו"ס סו
230 רס"א. וש"נ.
231 מכות כג, רע"ב (במשנה).

לב. אך עפ"ז נשאלת השאלה בנוגע לסיום הש"ס במשנה: הסיום במאמר ד"תנא דבי אליהו כל השונה הלכות כו" הוא בגמרא, ולאח"ז יש עוד מסכתות שאין עליהם גמרא, אלא משנה בלבד, עד למסכת עוקצין, שסיומה "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר ¹⁷⁷ ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום".

וכשם שבסיום הש"ס בגמרא מדייקים בפסוק "שחו גבעות עולם הליכות עולם לו", שכיון שהפסוק כופל תיבת "עולם", מוכח, שאין זה אותו עולם שנזכר לפני"ז — יש לדייק כן גם בסיום הש"ס במשנה, בפסוק "ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום", דלכאורה הול"ל "ה' יתן עוז לעמו ויברכם בשלום", וכיון שהפסוק חוזר וכופל שם ה', "ה' יברך את עמו בשלום", מוכח, שזהו ענין נוסף בשם ה'.

וכמו"כ יש לדייק בהתחלת הש"ס, "מאימתי קורין את שמע בערבין", שבפסוק הראשון דק"ש נאמר ¹⁷⁸ "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" — דלכאורה הול"ל "ה' אלקינו אחד", ואעפ"כ חוזר הפסוק וכופל שם ה', כמו בפסוק "ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום".

לג. ויש לבאר תחילה תוכן הענין ד"השונה הלכות בכל יום כו": הענין ד"שונה הלכות" כפשוטו הוא — הלכות פסוקות בנוגע לאופן ההנהגה בעולם, שזוהו"ע "הליכות עולם" כפשוטו.

ובהקדים כלל נוסף בהדרשה ד"אל תקרי" ¹⁷⁹ — שאין הכוונה לבטל את הנוסח הקודם, "אל תקרי הליכות", אלא להוסיף גם את הדרשה, היינו, שנוסף על הענין ד"הליכות", ישנו גם הענין ד"הלכות".

וב' ענינים אלו קשורים זב"ז — כי, הענין המיוחד של "הלכות" (בניגוד לפלפולה של תורה) הוא הפס"ד בנוגע ל"הליכות עולם", כיצד צריכה להיות ההנהגה בעוה"ז הגשמי, שהרי הלכות התורה לא ניתנו למלאכים, כי אם לנשמות בגופים בעולם הזה; וכדי לידע "הליכות עולם", ובאופן ד"הליכות עולם לו", כיצד להתנהג בעולם באופן שהוא ינהיג את העולם (כמדובר לעיל (סכ"ט) שיהודי הוא בעה"ב על העולם להנהיגו (כו) — צריך להיות "שונה הלכות", ללמוד הלכות פסוקות שבתורה.

והשכר על זה הוא — "מובטח לו שהוא בן עולם הבא", שילמד אח"כ הלכות אלו בעוה"ב:

177 תהלים כט, יא.
178 ואתחנן ו, ד.
179 ראה אנציק' תלמודית בערכו (כרך ב בתחלתו). וש"נ.

177 תהלים כט, יא.
178 ואתחנן ו, ד.

מבואר בתניא¹⁸⁰ בפירוש מארז"ל¹⁸¹ "שכר מצוה מצוה", ש"שכר המצוה היא המצוה עצמה", והיינו, ששכר המצוה אינו ענין צדדי שנתחבר אל המצוה, שהרי בתורה אין ענינים שמצטרפים יחד בדרך מקרה, ואם ישנם שני ענינים שהם סיבה ומסובב, בודאי יש שייכות ביניהם. ובנדוד: הסיבה לכך ששכרו של "השונה הלכות" ש"הוא בן עולם הבא", היא, לפי שהוא בונה את העוה"ב — כידוע מאמר הזהר¹⁸² "קוב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, בר נש אשתדל באורייתא ומקיים עלמא", וכדאיתא במדרש¹⁸³ "מה הקב"ה בורא עולמות אף אביכם (יעקב) בורא עולמות" (וכן מצינו שכאשר יהודי מקיים מצוה אחת אזי בורא מלאך¹⁸⁴), ואותם עולמות שיהודי בונה ע"י עבודתו לה' הם "העולם הבא" שלו. וכשם שנת"ל שכאשר יהודי מתנהג ע"פ התורה ומצוותי נעשה בעה"ב על העוה"ז לבנותו כרצונו, כמו"כ הרי הוא בונה את העוה"ב. וזהו השכר דה"שונה הלכות" — שכר מצוה מצוה — "שהוא בן עולם הבא".

לד. וביאור הענין:

כאשר יהודי "שונה הלכות" כדי לידע איך להתנהג בעולם ("הליכות עולם לו") — הנה עי"ז הרי הוא מוסיף בעולם יותר מכמו שהוא מצד הבריאה ("שחו גבעות עולם").

וע"ד משנת"ל בהמאמר¹⁸⁵ שכאשר ישנה עלי' מלמטה למעלה, אזי נעשית אח"כ ההמשכה מלמעלה למטה.

ובאותיות פשוטים — שע"י עבודתם של ישראל בעולם הרי הם "מוסיפין כח בגבורה של מעלה"¹⁸⁶, וכדאיתא בגמרא במסכת שבת¹⁸⁷ שהקב"ה אמר למשה "הי' לך לעזרני, מיד אמר לו ועתה¹⁸⁸ יגדל נא כח אדניי", והיינו, שלאחרי ש"הקב"ה עוזרו"¹⁸⁹ להתנהג בעניניו כרצונו של הקב"ה, עי"ז ש"שונה הלכות" כדי שיוכל להתנהג ע"פ תורה, הנה ע"י עבודתו למטה נעשה ענין של הגדלה למעלה — "יגדל נא כח אדניי".

ובכללות יותר — הרי זוהי תכלית ירידת הנשמה למטה, שהיא צורך עלי', כי, כאשר "הרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה"¹⁹⁰, הרי זה

הסמ"ק²¹⁸ שאות ח' רומזת על ז' רגיעים והארץ, ואות ד' רומזת על ד' רוחות העולם, ובהם צריכים להמשיך את האל"ף, שרומז על אלופו של עולם.

ומובן, שדרגת האלקות הקשורה עם נש"י ("הוי' אלקינו") היא באופן עמוק יותר ובגלוי יותר מאשר דרגת האלקות כפי שנמשכת להיות "מלך העולם" ("הוי' אחד"), "עולם" מלשון העלם²¹⁹ (והסתר), היינו, שהאלקות אינו באופן גלוי כמו אצל נש"י, שהרי בנוגע לנש"י ידוע הפתגם של רבינו הזקן²²⁰, בעל השמחה, שיהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלקות, ואילו בנוגע לעולם אמרו רז"ל²²¹ "כתוב ("נעשה" לשון רבים²²²) והרוצה לטעות יטעה", והיינו, שבעולם יכול להיות הרצון לטעות, דאף שידוע שאין זה האמת, מ"מ רוצה לטעות כדי שיוכל למלא תאוותו, וכמ"ש²²³ "אולת אדם תסלף דרכו".

אמנם, תכלית הכוונה היא בהענין ד"הוי' אחד" דוקא, שגם בז' הרגיעים וארץ וד' רוחות העולם, ששם יש מקום לטעות כו', יומשך ויתגלה הענין ד"הוי' אחד".

לז. וזהו גם הטעם שהתחלת הש"ס היא "מאימתי קורין את שמע בערבין", ק"ש של ערבית דוקא, ולא ק"ש של שחרית:

הגמרא מסבירה אמנם "מאי שנא דתני בערבית ברישא, ליתני בשחרית ברישא", כיון ד"לילף מברייתו של עולם, דכתיב ויהי ערב ויהי בוקר".

אבל עדיין אינו מובן:

מצד מציאות העולם — ישנה לכל לראש מציאות העולם, ואח"כ צריך להיות "שאו מרום עיניכם"²²⁴, ואז יודעים שישנה מציאות של אור; אבל כאשר ההתחלה היא מענין של מצוה — הנה לכל לראש ישנו ענין המצוה, ואח"כ מתלבשת המצוה בדבר גשמי.

ובנדוד: כיון שהענין דק"ש הוא היפך מציאות העולם ("ניט וועלט"), א"כ, צריך להיות ענין האור תחילה! :

218) הובא בב"י או"ח סס"א. שו"ע ואדה"ז שם ס"ו. לקו"ת תוריע כג, ג. וראה ברכות יג, ב.
219) ראה לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ.
220) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' שפד (נעתק ב"היום יום" כה תמוז). שם ע'
221) תקמו (נעתק ב"היום יום" כא סיון). ועוד.
222) ב"ר פ"ח, ח.
223) בראשית א, כו ובפרש"י.
224) משלי יט, ג. ורא המשך מים רבים תרלו"ו בתחלתו.
224) ישעי' מ, כו.

180) פלי"ט.
181) אבות פ"ד מ"ב.
182) ח"ב קסא, רע"ב.
183) ב"ר פצ"ח, ג.
184) ראה תו"מ חכ"ו ריש ע' 192. וש"נ.
185) פ"ד (לעיל ס"ע ואל"ף).
186) איכ"ר פ"א, לג.
187) פט, א.
188) שלח יד, יז. וראה גם איכ"ר שם.
189) ראה סוכה נב, רע"ב. וש"נ.
190) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת ר"פ האזינו. ובכ"מ.

שסיפרו לו אודות גדלות המלך, אבל, כאשר יבוא המלך בכל עצמותו ומהותו ויקר תפארת גדולתו, אזי גם הכפרי יתבטל ממציאיותו, כך, שגם אצלו יהי ענין השלום.

ודוגמתו בנמשל — ענין השלום שנעשה ע"י שם הוי' הב', "הוי' יברך את עמו בשלום", שזהו ענין נעלה יותר מאשר שם הוי' הא', "הוי' עוז לעמו יתן".

ועפ"ז יש לבאר הטעם שבמאמר "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום" שבסיום הש"ס הובא גם חציו הראשון של הפסוק, "הוי' עוז לעמו יתן", אף שלכאורה נוגע רק חציו השני של הפסוק, "הוי' יברך את עמו בשלום" — כי, אילו היו מביאים רק את חציו השני של הפסוק, "שנאמר הוי' יברך את עמו בשלום", ללא חציו הראשון, "הוי' עוז לעמו יתן", לא היו יודעים אודות ב' הדרגות בהשגת אלקות (ב"פ הוי'), ושענין השלום נעשה דוקא ע"י הדרגא היותר נעלית באלקות.

וזהו ברכתו של הקב"ה (ש"מצא .. כלי מחזיק ברכה לישראל") — שרוצה ליתן ונותן לבני את כל הענינים, היינו, לא רק מדריגת הצדיקים, אלא גם מדריגת בעלי תשובה, שזהו מ"ש" 214 "שלום שלום לרחוק ולקרוב", "לרחוק שנעשה קרוב" 215, וזהו אמיתית הענין ש"הי' יברך את עמו בשלום", שתהי' הן מעלת הצדיקים והן מעלת בעלי-תשובה, כפי שיהי' לעתיד לבוא, ש"משיח אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא" 216.

לו. וזהו גם ב' הענינים בשם הוי' שבקריאת שמע, "הוי' אלקינו הוי' אחד" — שהחילוק בין ב' שמות הוי' אלו הוא ע"ד החילוק שבין "אני הוא קודם שיחטא האדם" ל"אני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה":

"הוי' אלקינו" — הוא שם הוי' כפי שהוא קודם בריאת העולם, שאין עדיין מציאות של ז' רקיעים וארץ וד' רוחות השמים, אבל ישנו כבר הענין ד"במי נמלך בנשמותיהם של צדיקים" 217, וזהו "הוי' אלקינו", שם הוי' כפי שקשור עם נש"י.

ואח"כ היא ההמשכה למטה יותר — שיומשך מ"הוי' אלקינו", אלקי ישראל, להיות "מלך העולם" — שזהו ע"י "הוי' אחד", כמ"ש

(214) ישעי' נז, יט. (215) ראה ברכות לד, ב. (216) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. ובכ"מ. (217) ב"ר פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, ג.

בתוספת כח וחיות מחודשים לגמרי (כנ"ל בהמאמר 191 בענין "ותחלימני והחיניני" 192), באופן נעלה יותר מכמו שהיתה קודם הירידה, שזוהי כללות המעלה דבעל תשובה לגבי צדיק, שכן, צדיק שמעולם לא סר מהדרך הישרה, שהיא אצלו דרך רגילה והנהגה רגילה, הרי ה"געשמאק" שיש לו הוא ללא התפעלות, "תמידים כסדרם" 193, עולם מסודר; משא"כ מי שהי' "בארץ צי' ועיף" 194, והתנתק משם ועשה תשובה ושב אל הקודש, אזי הטעם והתענוג שלו "בקודש" הם באופן אחר לגמרי.

וכמבואר בהמשך תרס"ו 195 כללות ענין תכלית ירידת הנשמה בגוף, ע"פ משל לבן מלך ששלחו אביו המלך למדינה רחוקה, שכן, בהיותו אצל אביו המלך לא יודעים עד כמה גדולים כשרונותיו ובאיזה אופן מנצל אותם, ודוקא כאשר נשלח למדינה רחוקה, ששם יש לו הזדמנות לעמוד בנסיונות כו', אזי גורם נחת רוח גדול ביותר לאביו המלך, וגם אצלו נעשה היוקר של המלך גדול יותר, שהרי תענוג תמידי אינו תענוג (כלשון המגיד 196). ודוגמתו בנוגע לנשמות ישראל, ש"כל ישראל בני מלכים הם" 197 — שדוקא ע"י ירידת הנשמה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא 27, לירד לעוה"ז ולהתלבש בגוף ונפש הבהמית, נעשית עלי' ביתר שאת וביתר עוז, בדוגמת מעלת בעלי-תשובה על צדיקים גמורים, עד כדי כך ש"מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו" 198.

לה. וענין זה (העילוי ד"הליכות עולם לו" לגבי "שחו גבעות עולם", שהוא בדוגמת מעלת בעלי-תשובה לגבי צדיקים) מודגש גם בסיום הש"ס בגמרא — "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום" — בהוספת שם הוי', "הוי' יברך את עמו בשלום", לגבי שם הוי' שנזכר לפנ"ז, "הוי' עוז לעמו יתן".

ובהקדם דברי הגמרא במסכת ראש השנה 199 בענין הכפל דשם הוי', כמ"ש 200 "הוי' הוי' א"ל רחום וחנון גו" — דלכאורה, הרי הקב"ה הוא אחדות הפשוטה, ומה שייך לומר שם השם ב' פעמים? ועכצ"ל שישנם

(191) פ"ו ואילך (לעיל ע' ואילך). (192) ישעי' לח, טז. (193) נוסח תפלת מוסף. (194) תהלים סג, ב. (195) ראה המשך תרס"ו ס"ע שפ ואילך. (196) ראה גם ת"ר חכ"ו ס"ע 130. וש"נ. (197) נג, סע"ד. פד, ד. צו, רע"ד. (198) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. (199) יז, ב. (200) תשא לד, ו ובפרש"י. (196) לקו"א כג, סע"ג. מא, ב. אור"ת כז,

שני מדריגות בשם הוי' — "אני הוא קודם שיחטא האדם, ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה".

והענין בזה:

בידיעת שם הוי', ידיעת אלקות, כמ"ש²⁰³ "דע את אלקי אביך",

— שזהו התענוג היותר גדול שיכולים להתברך בו, ובשביל זה כדאי ענין הגלות, עם כל יסורי הגלות וחבלי משיח, כמובן מ"ש הרמב"ם בהלכות תשובה²⁰¹ ובהלכות מלכים²⁰² שנתאוו ישראל וחכמיהם לימות המשיח (לא בשביל יעודים גשמיים, אלא) כדי שיהיו פנויים בתורה וחכמתה וירבו בחכמה, להוסיף באופן של הליכה מחיל אל חיל, עד למעמד ומצב ד"כמים לים מכסים²⁰³, בלימוד התורה, כולל ובמיוחד בהבנה והשגה באלקות, שזהו ענין פנימיות התורה, להגיע ולהתקשר עם "נותן התורה" —

ישנו אופן של ידיעת שם הוי' ע"י עבודת הצדיקים — שם הוי' הא', "אני הוא קודם שיחטא האדם", או בכללות יותר, ע"י עבודת הנשמה קודם שירדה למטה, שהיתה עומדת בדביקות באלקות, כמאמר הנביא "חי הוי' אלקי ישראל אשר עמדתי לפניו"²⁰⁴; אבל, ההבנה וההשגה באלקות באופן זה מגעת רק היכן שמגיע בן המלך בהיותו בתמידות עם אביו המלך.

וישנו אופן של ידיעת שם הוי' ע"י עבודת בעלי-תשובה — שם הוי' הב', "אני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה", שע"ז מגיעים לדרגא כזו שאפילו צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד שם.

וזהו החילוק בין "הוי' עוז לעמו יתן" ל"הוי' יברך את עמו בשלום":

"הוי' עוז לעמו יתן" — "אין עוז אלא תורה"²⁰⁵, דקאי על מתן תורה²⁰⁶, שאז היתה אצל בניי הבנה והשגה באלקות כמו בצדיקים, וכידוע שבמ"ת היו בניי במדריגת צדיקים, כמובן מזה שלמדים בגמרא²⁰⁷ דיני גירות מיצי"מ ומ"ת, כיון שאז היו בניי בבחי' "גר שנתגייר כקטן שנולד דמי"²⁰⁸, שזהו מעמד ומצב של צדיקים. והיינו, שנתנית התורה

(205) שהש"ר פ"א, ד. פ"ב, ג. ועוד.

(206) זבחים קטז, סע"א.

(207) יבמות מו, א"ב. וש"נ.

(208) שם כב, א. וש"נ.

(201) ספ"ט.

(202) ספ"ב.

(203) ישעי' יא, ט.

(204) מלכים-א יז, א. ועוד. וראה לקו"ש

חכ"ה ע' 147 הערה 53. וש"נ.

לבניי היתה לאחר שהקב"ה העלה אותם למדריגת צדיקים, שזהו גם תוכן הענין ש"כפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית"²⁰⁹, כפי שמבאר רבינו הזקן, בעל השמחה, בתו"א בסופו²¹⁰, שזהו"ע התגלות אהבה רבה.

ועי"ז יכול להיות גם הענין ד"הוי' יברך את עמו בשלום":

ענין השלום שייך רק כאשר יש שני צדדים הפכיים, שכן, כאשר ישנו רק צד אחד, אזי לא שייך לומר שיש אצלו ענין של שלום — שלום עם עצמו... דכיון שאין כאן שני צדדים, אין כאן טענות הפכיות, כי אם סברא ומסקנא אחת, כך שלא שייך לומר שישנו כאן ענין של שלום; ורק כאשר יש שני צדדים הפכיים, ובפרט כאשר ישנה מחלוקת מן הקצה אל הקצה, אזי שייך ענין השלום.

ולדוגמא: אצל הנשמה קודם שירדה למטה, בהיותה בעולם האחדות — לא שייך ענין של שלום, דכיון שמעולם לא הי' שם ענין של פיבוד והתחלוקת, כי אם תכלית הפשיטות, א"כ, מה שייך לעשות שלום, בה בשעה שלא קיימת אפשרות אחרת; ורק כאשר ישנם "שר של אש" ו"שר של מים"²¹¹, ולמטה מזה, כאשר "זה וזה שופטין"²¹², יצר טוב ויצר הרע — אזי יש צורך בענין השלום.

וזהו מה שנפעל ע"י נתינת התורה למטה — שעל ידה פועלים שלום ב"רשות הרבים" שבעולם לעשות ממנו "רשות היחיד" ל"יחידו של עולם"²¹³.

ועז"נ "הוי' יברך את עמו בשלום" בהוספה על מש"נ לפני"ז "הוי' עוז לעמו יתן" — כי, כדי לפעול ענין של שלום יש צורך בהתגלות דרגא נעלית יותר באלקות, שלכן בכחה לפעול ענין של ביטול אפילו בדרגות נמוכות ביותר, שע"ז יהי' שם ענין של שלום.

וכידוע הדוגמא והמשל בזה, שכאשר שני שרים חולקים זה עם זה, הנה כיון ש"שר" יש לו שייכות והבנה במעלת המלך, אזי מספיק רק זכרון אפס קצהו ממעלת המלך, לפעול על השרים להפסיק מחלוקתם, כיון שמתבטלים ממציותם מיד כשמזכירים שם המלך; משא"כ כאשר מדובר אודות איש פשוט, איש כפרי, בן כפר, שמעולם לא ראה את המלך — הנה כאשר יספרו לו אודות עניני המלך, הרי כיון שאין לו הבנה והשגה בזה, לא יפעל הדבר אצלו מאומה, וימשיך להתנהג כמו לפני

(209) שבת פח, א. וש"נ.

(210) מג"א צח, סע"ד.

(211) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 260. וש"נ.

(212) ברכות סא, ב.

(213) ראה תניא ספ"ג. ובכ"מ.